



Maestron från Omsk - en krönika om Kirill Petrenko

När **Kirill Petrenko** precis nyligen äntade podiet som Berliner Philharmonikers nye chefsdirigent var han inte ny i stan. Under fem år (2002-2007) verkade han på Komische Oper och ledde den ena framgången efter den andra. I förklarad sken står föreställningar av exempelvis *Jenufa* och *Don Giovanni*, vid sidan av den intensiva konsertverksamheten där orkestern fick lufta sin förmåga i verk av Gustaf Mahler, Richard Strauss, Alexander Zemlinsky och Josef Suk. Sistnämndes orkesterverk utgör också det enda som Petrenko hitintills har spelat in på skiva. Ryktet om den unge dirigenten tog fart inom främst operavärlden. Vem var denne wonderboy vars biografi startade 1972 i Omsk mitemellan Moskva och Vladivostok?

Som enda barnet till en konsertmästare och en dramaturg spelade han redan mycket tidigt piano i hemstaden och runtom på landsbygden. Senare absolverade han en fullskalig musikutbildning i sovjetisk anda och fortsatte som solist på turneer i alla väderstreck. Nitton år gammal flyttade Petrenko med föräldrarna till Bregenz och Österrike. Här i Vorarlberg tog fas två vid och bekantskaper med barock- och körmusik, Mahler och Bruckner. Riktningen ställdes in mot Wien och dirigentstudier hos elever till den legendariske **Hans Swarowski**. På kvällarna återfanns han och kamraterna i ståplatsköerna till Wiener Staatsoper. Och här i Wien engagerades han 1997 som körrepetitör och senare dirigent på Volksoper där intendanten råkade heta **Nicolaus Bachler**, samme man som tretton år senare tog Petrenko till München. Att dirigera operetter blev (enligt egen utsago) en nyttig kost för den unge dirigenten. Debuten gavs med Oskar Straus *En valsdröm*, sedan rullade repertoaren på med valser och csardas, av och till uppblandad med tungviktare som till exempel *Boris Godunov*. Nästa anhalt blev den lilla, men dynamiska staden Meiningen, legendarisk då dess orkester var den första som spelade i Bayreuth 1876. Oförglömlig blev den *Nibelungens Ring* som sattes upp av regissören **Christine Mielitz** och som spelades på fyra efter varandra följande dagar! Det gick nu inte att genomföra med mindre än att man kallade in Thüringens filharmoniska orkester med säte i grannstaden Suhl. De fick ta vid med *Siegfried* och spela fram till och med första akten av *Götterdämmerung* då Meiningenorkestern hunnit vila upp sig. I sanning en maraton för både medverkande och publik.



Kirill Petrenko och Berliner Philharmoniker © Monika Rittershaus

Härefter var det så dags för Berlin och lite senare hörde nämnde Nicolaus Bachler av sig från München. Bayerische Staatsoper blev då hemmascen. Efter den lite bleke **Kent Nagano**, inledde Petrenko en lysande era där han dirigerade sig igenom gamla uppsättningar som *Tosca*, *Läderlappen*, *Rosenkavaljeren* och *Nibelungens Ring* samt nya uppsättningar av till exempel *Lucia di Lammermoor*, *Mästersångarna i Nürnberg*, *Parsifal* och *Otello*. Men där gjordes också utflykter till mindre centrala verk i repertoaren som Alban Bergs *Lulu*, Puccinis *Triptyk* och inte minst nyskrivna verk som *South Pole* av den tjeckiske tonsättaren **Miroslav Srnka**. Som på tidigare scener utvecklade Petrenko konsertverksamheten, inte minst med Mahler och Brahmssymfonier som huvudnummer. Som en i publiken nyligen sa till undertecknad: "Det var som om självaste **Carlos Kleiber** hade återuppstått när Petrenko dirigerade *Rosenkavaljeren* och *Läderlappen*". Onekligen ett gott betyg i München.

Bayreuther Festspiele hörde nu av sig. Man ville pröva den där försynte, briljante ryssen som alla talade om och engagerade honom för *Nibelungens Ring* 2013. Petrenko greppade bums den besvärliga akustiken och gjorde succé. På scenen skedde saker som fick den skandalsugna publiken på riktigt dåligt humör. **Frank Castorf**, tysk teaters enfant terrible är ett säkert kort om man som operaledning vill skapa tumult i auditoriet. Så blev det också! Så till

den milda grad att kritiska annonser sattes in i dagspressen och en känd advokat i Wien skrev en bok med titeln *Siegfrieds Kalashnikow oder der missachtete Wagner*.

Men likt Ferdinand i Disneyfilmens julafton präglades orkesterdiket av ren harmoni. Det var som om bråken kring regissör och uppsättningen inte bekom Petrenko och hans musiker. Istället bjöd de publiken på en tolkning som var i stark kontrast mot föregående *Ring* med **Christian Thielemann** på pulten. Petrenkos *Ring* var oborstad i jämförelse, full av upptäckariver där slentrian lagt lager på lager i partituret. Men nånstans skar det sig med festivalledningen, Petrenko förklarade att han inte stod till förfogande för en fjärde säsong av *Ring* och när sista tonen ljudit av *Götterdämmerung* utropade publiken sin önskan; "Kommt wieder", "nein, nicht Schluss!". Det hjälpte nu inte, Petrenko hade lämnat boet och **Marek Janowski** fick den otacksamma uppgiften att ta över. (Det blev dock en framgång det med).

Vad är nu Petrenkos hemlighet? Ja, han själv uttalar sig aldrig för media i intervjuform, det vägrar han sedan många år. Istället får man gå till YouTube där vi möter en hyggligt uppslupen dirigent i korta samtal med musikerna i sin nya orkester. Det är som det kollegiala samtalet lyfter på locket. Ett förstår man; med Petrenko har Berlinfilharmonikerna fått en pedant, en detaljbiten och ständigt arbetande arbetsmyra som jobbar dag och natt - och även i pauserna. När han fått alla bitar på plats och det är dags för konsert släpper han greppet, i alla fall en bit. Hans mycket fysiska stil på pulten ger inget tvivel om total kontroll, men där finns också ett närmast dansant rörelsemönster som får musiken att släppa loss. En del kritik har tagit fasta just på kontrollbehovet, att det lämnar lite över för rent musicerande. Det ligger säkert något i det, men det är nog inget att bekymra sig om. Det tycker i alla fall Berlinerfilharmonikerna som valt honom och ingen annan. Och de borde ju veta...

Alexander Husebye



Kirill Petrenko på Bayerische Staatsoper © Wilfried Hösl

Sedan jag första gången upplevde Kirill Petrenko i en föreställning har han fascinerat mig både som dirigent och person. Man får lätt känslan att han inte uppskattar någon form av mänsklig kontakt, men så fort han kliver upp på pulten förvandlas han till ett scendjur. Det finns mycket jag uppskattar hos Kirill Petrenko, inte bara hans enorma bredd – hans spännvidd när det gäller repertoar känns nästan gränslös – utan även hans musikaliska personlighet och förmåga att kunna anlägga olika perspektiv på de verk han dirigerar. För Petrenko handlar lika mycket om orkesterns helhetsklang som enskilda stämmorna, om det så är musikerna i orkestern eller sångarna på scenen. Han är en dirigent som ger utrymme för varje instrument i orkestern att blomma ut och låter nästan aldrig orkestern överrösta en sångare, något som även gör honom till en ypperlig sångardirigent.

Hans musicerande präglas av en ultimat blandning av glöd och precision. Med Petrenko på pulten är det nästa aldrig tråkigt – och det gäller allt jag har hört honom dirigera. Man upplever att han tänjer ut på gränserna så att tolkningen är nära att rasa samman, men ändå håller han ihop det hela utan att tappa minsta detalj och upplevelsen blir oftast en rejäl urladdning.

I Petrenko har man en “universell” musiker, vars tolkningar speglar en blandning av olika musiktemperament. Om jag tar operorna jag har hört

honom dirigera som exempel, *Lucia di Lammermoor*, *Ariadne auf Naxos*, *Tannhäuser*, *Otello* och *Salome* - samtliga på Bayerische Staatsoper i München - så ser jag en tydlig gemensam nämnare: tolkningarna är tid- och rumslösa med en fullödig blandning av tysk intellektualism och eftertänksamhet, latinsk spontanitet och ryskt temperament.

Verdis *Otello* är kanske den tolkning av Petrenko som har imponerat mest på mig. En uppvisning i precisions- och detaljarbete utan att göra minsta avkall på dramatiken. Hans kroppsspråk på pulten var så pass expressivt att jag under de två *Otello*-föreställningarna iakttog honom minst lika mycket som skeendet på scenen - utan att känna att jag har missat något.

Yehya Alazem